

(กสม. แลงข่าวเด่นประจำสัปดาห์ ครั้งที่ 20/2568)

กสม. เตรียมจัดกิจกรรมสรุปทบทวนการตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัวของรัฐ

ผลักดันให้มีกลไกป้องกันการทรมานระดับชาติ

- ชื่นชมกรมอุทยานฯ แก้ไขปัญหาพื้นที่เตรียมการอุทยานแห่งชาติแม่เงาและถ้ำผาไททับที่ทำกินชาวกะเหรี่ยง

วันพฤหัสบดีที่ 12 มิถุนายน 2568 เวลา 10.30 น. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) โดยนายสันต์ ภัยหลิกดิ์ และนางปริดา คงเป็น กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แลงข่าวเด่นประจำสัปดาห์ ครั้งที่ 20/2568 โดยมีวาระสำคัญ ดังนี้

1. กสม. เตรียมจัดกิจกรรมสรุปทบทวนจากการตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัวของรัฐเพื่อป้องกันการทรมาน ผลักดันให้มีกลไกป้องกันการทรมานระดับชาติ

นายสันต์ ภัยหลิกดิ์ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เปิดเผยว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการป้องกันการทรมานและการกระทำไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ตามอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (CAT) และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำไม่ถูกต้องตามกฎหมาย พ.ศ. 2565 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2566 เป็นต้นมา โดยสำนักงาน กสม. ได้จัดตั้งกลุ่มงานตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัวและการป้องกันการทรมานขึ้นตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2566 เพื่อขับเคลื่อนงานตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัวที่เสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐ ตลอดจนเตรียมความพร้อมในการทำหน้าที่เป็นกลไกป้องกันการทรมานระดับชาติ (National Preventive Mechanism) หรือ NPM ที่สามารถตรวจสอบและเข้าถึงสถานที่ควบคุมตัวของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นอิสระ และสม่ำเสมอ

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 - 2568 สำนักงาน กสม. ได้ดำเนินการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันสถานที่ควบคุมตัวในหลากหลายประเภท ได้แก่ สถานีตำรวจ สถานที่ควบคุมตัวในการกำกับดูแลของหน่วยงานด้านความมั่นคง เรือนจำ สถานฟื้นฟูสมรรถนะผู้ติดยาเสพติด และศูนย์ฝึกทหารใหม่ โดยมีการประชุมรับฟังและแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมและสร้างความเข้าใจร่วมเพื่อป้องกันการทรมาน มีการสำรวจและตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัว มีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและสัมภาษณ์เชิงลึก โดยประเมินความเสี่ยงด้านสิทธิมนุษยชนทั้งด้านโครงสร้างทางกายภาพ ด้านกระบวนการปฏิบัติงาน และด้านนโยบาย เพื่อสนับสนุนให้เกิดแนวปฏิบัติที่ดีในการป้องกันการทรมาน

ผลการตรวจเยี่ยมเบื้องต้นตลอดช่วงปีที่ผ่านมาพบว่าหลายสถานที่ควบคุมตัวมีการริเริ่มแนวทางปฏิบัติที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน และควรใช้เป็นต้นแบบสำหรับการขยายผลต่อไป เช่น การใช้กล้องติดตัว (Body Camera) และกล้องในรถเคลื่อนย้ายผู้ต้องขัง การติดตั้งกล้องวงจรปิดในจุดเสี่ยง การใช้มาตรการแยกขังแทนการขังเดี่ยว การปรับใช้อุปกรณ์พันหนาที่เหมาะสม การดูแลสุขภาพและป้องกันโรคลมร้อน (Heat Stroke) รวมถึงการฝึกทหารใหม่ที่ไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ตาม

ยังพบข้อท้าทายที่สำคัญ ได้แก่ ข้อจำกัดด้านงบประมาณและอุปกรณ์ ความแออัดในเรือนจำและสถานฟื้นฟูบุคลากรไม่เพียงพอโดยเฉพาะพนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่เรือนจำ และบุคลากรทางการแพทย์ ความรู้และทักษะของเจ้าหน้าที่ไม่ทันกับกฎหมายหรือเทคโนโลยีใหม่ และระบบร้องเรียนที่ยังไม่ปลอดภัยและสามารถเข้าถึงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เพื่อรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่อการตรวจเยี่ยมของ กสม. และพัฒนาสู่การเป็นกลไกตรวจเยี่ยมระดับชาติ (NPM) ตามภาคีพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (OPCAT) ซึ่งอยู่ระหว่างการผลักดันให้ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี วันที่ 26 มิถุนายน 2568 ที่จะถึงนี้ ซึ่งเป็นวันต่อต้านการทรมานสากล (International Day in Support of Victims of Torture) กสม. จึงร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม และองค์กรระหว่างประเทศ จัดกิจกรรมสรุปทบทวนและขับเคลื่อนข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน เพื่อขับเคลื่อนกลไกการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันในบริบทของสังคมไทยให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องตามมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพื่อแสดงพลังสนับสนุนเหยื่อที่เคยถูกกระทำการทรมาน เสริมสร้างการรับรู้ต่อสาธารณะ และรณรงค์ให้ทุกภาคส่วนในสังคมตระหนักถึงความสำคัญของการป้องกันการทรมานอย่างเป็นรูปธรรมต่อไปด้วย

2. กสม. ชื่นชมกรมอุทยานฯ และภาคีเครือข่ายที่ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาพื้นที่เตรียมการขยายเขตอุทยานแห่งชาติแม่เงาและอุทยานแห่งชาติถ้ำผาไททับที่ทำกินกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโดยเน้นการมีส่วนร่วมตามข้อเสนอแนะ กสม.

นางปริดา คงแป้น กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเปิดเผยว่า ตามที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้รับเรื่องร้องเรียนเมื่อเดือนกรกฎาคม 2564 และเดือนพฤศจิกายน 2565 ระบุว่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติแม่เงาทับที่ทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านแม่หลุย หมู่ที่ 4 ตำบลแม่สวด อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติถ้ำผาไททับที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน และป่าชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านกลาง ตำบลบ้านดง อำเภอแม่มาะ จังหวัดลำปาง โดยขาดการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน นั้น กสม. ได้ตรวจสอบเรื่องร้องเรียนดังกล่าวและมีมติเมื่อเดือนสิงหาคม 2566 โดยเห็นว่า อุทยานแห่งชาติถ้ำผาไท (เตรียมการ) ได้ตรวจสอบพื้นที่ ที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน และป่าชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง และได้จัดทำบันทึกการรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบพื้นที่ร่วมกับผู้นำชุมชน ประชาชน และผู้แทนขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (ขปส.) หรือ P-Move อีกทั้งให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบตรวจสอบ Shape file และปรับปรุงเนื้อที่และรูปแบบที่ตามที่ประชาชนทักท้วงแล้ว รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้ร้อง ผู้นำชุมชนและประชาชนที่ได้รับผลกระทบร่วมออกแบบวิธีการรับฟังความเห็นของประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย และยินยอมที่จะดำเนินการรับฟังความเห็นตามวิธีการดังกล่าว

ส่วนกรณีอุทยานแห่งชาติแม่เงา (เตรียมการ) เห็นว่า ในขณะที่ กสม. ตรวจสอบ อุทยานฯ ยังไม่ได้จัดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย เนื่องจากอยู่ระหว่างรอแนวปฏิบัติและการออกแบบ

วิธีการรับฟังความเห็น จึงรับฟังได้ว่า การกำหนดพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติทั้ง 2 แห่ง ไม่มีการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

อย่างไรก็ตาม ประชาชนในพื้นที่ยังคงห่วงกังวลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทางจิตวิญญาณ และป่าใช้สอย รวมถึงการทับซ้อนของพื้นที่ดังกล่าวกับแนวเขตอุทยานแห่งชาติทั้ง 2 แห่ง กสม. จึงมีข้อเสนอแนะโดยสรุปให้อุทยานแห่งชาติแม่เงา (เตรียมการ) นำแผนที่พื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานฯ ซึ่งกันพื้นที่อยู่อาศัย ที่ทำกินของประชาชน ไร่นาชุมชน พื้นที่ทางจิตวิญญาณ ป่าใช้สอย รวมถึงสถานที่ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ให้ผู้นำชุมชนนำไปตรวจสอบการทับซ้อนร่วมกับประชาชนในพื้นที่ ก่อนการรับฟังความคิดเห็น และจัดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในรูปแบบเดียวกันกับอุทยานแห่งชาติ ถ้ำผาไท (เตรียมการ) ในทุกหมู่บ้าน โดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ไม่ตั้งคำถามขึ้น และให้ประชาชนได้เสนอความเห็น ข้อห่วงกังวลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่และข้อมูลการดูแลรักษาป่าได้อย่างอิสระ ทั้งนี้ ให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช นำวิธีการจัดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ ในลักษณะนี้ ไปใช้ในการจัดรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดพื้นที่ การขยาย และการเพิกถอนอุทยานแห่งชาติหรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุกแห่ง

นอกจากนี้ กสม. ยังมีข้อเสนอให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) และกระทรวงวัฒนธรรม (วธ.) หรือร่วมกับชุมชนกะเหรี่ยงบ้านแม่หลุย ตำบลแม่สวด อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และชุมชนบ้านกลาง ตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมย จังหวัดลำปาง เกี่ยวกับการประกาศเขตวัฒนธรรมพิเศษหรือเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมในพื้นที่ไร่นาชุมชน พื้นที่ทางจิตวิญญาณ รวมถึงสถานที่ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2553 เรื่อง แนวนโยบายและหลักปฏิบัติในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง ด้วย

ล่าสุด กสม. ได้ติดตามการดำเนินงานตามข้อเสนอแนะกรณีการเตรียมการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติดังกล่าว และเห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการตามข้อเสนอแนะที่เป็นสาระสำคัญแล้ว กล่าวคือ ในส่วนของอุทยานแห่งชาติแม่เงา (เตรียมการ) ได้มีการตรวจสอบแนวเขตพื้นที่อุทยานร่วมกับประชาชนและ ขปส. แล้ว โดยมีการปรับลดเส้นแนวเขตและเนื้อที่ของพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติแม่เงาลง และได้จัดประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน 4 ครั้ง ในช่วงเดือนมีนาคม - เมษายน 2566 ซึ่งประชาชนในพื้นที่เห็นด้วยหากพื้นที่ที่จะกำหนดเป็นอุทยานแห่งชาติแม่เงาไม่ทับซ้อนกับที่ทำกินของชาวบ้านหรือพื้นที่ของป่าชุมชน

ส่วนกรณีอุทยานแห่งชาติถ้ำผาไท (เตรียมการ) ทราบว่า อุทยานฯ ได้จัดประชุมชี้แจงและทำความเข้าใจการกำหนดพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติถ้ำผาไทร่วมกับประชาชนในพื้นที่แล้ว โดยมีการปรับลดเนื้อที่ลงจากเดิมลงพื้นที่ป่าหุบผาแนวเขตอุทยานฯ ร่วมกับชาวบ้าน และจะมีการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน และชุมชนผู้มีส่วนได้เสียระดับอำเภอในพื้นที่จังหวัดลำปางต่อไปในเดือนมิถุนายน 2568 นี้

สำหรับการแก้ไขปัญหาในภาพรวม กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้มีหนังสือเมื่อเดือนธันวาคม 2566 แจ้งให้หน่วยงานในสังกัดนำวิธีการจัดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในระดับ

หมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในการกำหนดพื้นที่ การขยาย หรือการเพิกถอนพื้นที่ป่าอนุรักษ์ทุกแห่งแล้ว ขณะที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงวัฒนธรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้สั่งการและหารือถึงแนวทางในการกำหนดเขตพื้นที่วัฒนธรรมพิเศษหรือเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมร่วมกับชุมชนในเขตพื้นที่เตรียมการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติแม่เงาและอุทยานแห่งชาติถ้ำผาไท ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2553 แล้ว

กรณีดังกล่าวจึงเป็นกรณีที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการตามข้อเสนอแนะทั้งหมดหรือบางส่วนที่เป็นสาระสำคัญแล้ว กสม. จึงเห็นควรยุติการติดตามผลการดำเนินการ ตามระเบียบคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติว่าด้วยการติดตามผลการดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2564 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ข้อ 22 วรรคสอง (1)

“กสม. ขอชื่นชมกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช รวมทั้งหน่วยงานในสังกัดที่เกี่ยวข้อง และภาคีเครือข่าย อาทิเช่น เครือข่ายองค์กรชุมชน องค์กรภาคประชาสังคม นักวิชาการ ฯลฯ ที่ได้ร่วมกันดำเนินการตามข้อเสนอแนะของ กสม. ในการแก้ไขปัญหาการทับซ้อนของพื้นที่ป่าใช้สอยและพื้นที่ทางจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์กับพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติทั้งสองแห่ง ซึ่งเป็นปัญหาข้อห่วงกังวลของประชาชนในพื้นที่มากกว่า 30 ปี และขอให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติฯ นำแนวทางและกระบวนการดังกล่าวไปใช้กับพื้นที่ทับซ้อนอื่น ๆ เพราะเห็นว่าแนวทางดังกล่าวซึ่งมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ชุมชน และผู้มีส่วนได้เสียต่อการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ สอดคล้องกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นการคุ้มครองสิทธิเชิงวัฒนธรรม ตลอดจนสิทธิจัดการบำรุงรักษาและอนุรักษ์ฟื้นฟู วิถีชีวิต ตามวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตอยู่กับป่ามาช้านาน” นางปรีดา กล่าว

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

12 มิถุนายน 2568